

Näringsutskottets yttrande 2021/22:NU4y

Tidigt kommunalt ställningstagande till vindkraft

Till miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet beslutade den 21 april 2022 att ge näringsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2021/22:210 Tidigt kommunalt ställningstagande till vindkraft och följdmotioner. Näringsutskottet begränsar sitt yttrande till de delar som rör utskottets beredningsområde, vilket främst innefattar energipolitik och de förslag som gäller ersättning till kommuner och andra aktörer vid vindkraftsetablering.

Näringsutskottet förordar att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker regeringens lagförslag i de delar som berör utskottet beredningsområde och därmed tillstyrker motionerna 2021/22:4664 (M), 2021/22:4647 (SD), 2021/22:4657 (C) yrkande 1, 2021/22:4661 (KD) yrkande 1 och 2021/22:4665 (L) i motsvarande delar. Därutöver förordar näringsutskottet att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker motionerna 2021/22:4657 (C) yrkandena 2 och 3, 2021/22:4636 (V) och 2021/22:4661 (KD) yrkandena 2 och 3 som på olika sätt gäller ersättning till kommuner och andra aktörer vid vindkraftsetablering.

I yttrandet finns fyra avvikande meningar (S, C, V, KD, MP) och två särskilda yttranden (SD, MP).

Utskottets överväganden

Tidigt kommunalt ställningstagande till vindkraft

Propositionen

I propositionen anger regeringen att regleringen av kommunens ställningstagande till vindkraft behöver förtydligas för att främja en hållbar utbyggnad av vindkraft. Regeringen framhåller att kommunens rätt till inflytande över vindkraftsetableringar inom kommunen ska kvarstå, men att formerna behöver regleras.

Förslaget innebär att kommunen, på begäran av den som undersöker möjligheterna att uppföra en anläggning för vindkraft inom kommunen, ska ta ställning till om en viss plats kan tas i anspråk för vindkraft eller inte. En begäran om kommunens ställningstagande ska innehålla en karta som utvisar det mark- eller vattenområde som är avsett att tas i anspråk samt uppgifter om det högsta antalet vindkraftverk och deras högsta höjd. Kommunens ställningstagande ska motiveras och lämnas inom nio månader från det att en begäran har kommit in. Kommunens ställningstagande ska utgöra en processföresättning för tillståndsprövningen. En ansökan om tillstånd till vindkraftsverksamhet som inte innehåller ett kommunalt medgivande ska därför avvisas av prövningsmyndigheten. Ett kommunalt medgivande ska även krävas för att tillstånd ska kunna ges.

Regeringen menar att förslaget bedöms spara resurser hos projektörer, tillståndsmyndigheter och andra myndigheter samt vara positivt för sakägare och berörd allmänhet.

Lagändringarna om kommunernas skyldighet att på begäran besluta om ett ställningstagande och vad en sådan begäran ska innehålla föreslås träda i kraft den 1 januari 2023. Ändringarna i fråga om det kommunala ställningstagandets betydelse i tillståndsprövningsprocessen föreslås träda i kraft den 1 oktober 2023.

Därutöver anger regeringen i propositionen att frågan om införande av ett system för kompensation till dem vars omgivning påtagligt påverkas av vindkraftsutbyggnad bör utredas. Även andra möjligheter att stärka incitamenten för kommuner att medverka till utbyggd vindkraft bör utredas.

Motionerna

Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkar avslag på propositionen i sin helhet i kommittémotion 2021/22:4664 utifrån argumentet att frågan om kommuners incitament behöver hanteras före frågan om kommuners ställningstagande om vindkraft. Vidare anser motionärerna att kommunerna enligt regeringen förväntas ta ställning till etablering av vindkraft utifrån ett allt för begränsat underlag.

Även i kommittémotion 2021/22:4647 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkas avslag på propositionen i sin helhet. Motionärerna vill se ett samlat grepp för en likvärdig konkurrens mellan kraftslagen vid nyetablering och menar att de inte kan bifalla förslaget bl.a. eftersom det skulle leda till att det blir enklare att bygga vindkraft samtidigt som kärnkraften inte får byggas ut.

Rickard Nordin m.fl. (C) yrkar i kommittémotion 2021/22:4657 yrkande 1 avslag på propositionen i sin helhet. Motionärerna anger att de inte kan stödja förslaget, eftersom det inte innehåller förslag om ersättningsformer till bl.a. kommuner och markägare. I yrkande 2 efterfrågas ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett nytt förslag som inkluderar nya ersättningsformer för markägare och närboende vid en vindkraftsetablering. Därtill föreslås i yrkande 3 ett tillkännagivande om att regionalisera fastighets-skatten för industri- och elproducerande fastigheter.

I kommittémotion 2021/22:4636 av Elin Segerlind m.fl. (V) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt bör återkomma med lagförslag om en lagstadgad vindkraftspeng där en andel av exempelvis varje producerad kilowattimme vid vindkraftsetablering går till den kommun där vindkraften byggs eller har byggts.

I kommittémotion 2021/22:4661 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkas avslag på propositionen i sin helhet. Motionärerna anser bl.a. att regeringens förslag kommer i fel ordning, och menar att incitamenten för fastighetsägare och kommuner behöver vara på plats innan riksdagen hanterar frågan om kommunernas ställningstagande till vindkraftsetablering. I yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska ta fram ett system för kompensation för de fastighetsägare som påverkas av en vindkraftsetablering. Vidare föreslås i yrkande 3 att regeringen ska uppmanas att ta fram incitament för kommuner att tillstyrka vindkraftsetableringar.

Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkar i kommittémotion 2021/22:4665 avslag på propositionen med undantag av förslaget till ny lydelse av 17 kap. 3 § miljöbalken. Motionärerna anger att regeringens förslag riskerar att göra det svårare att uppföra vindkraft i Sverige, eftersom kommunerna förutsätts ta ställning till en vindkraftsetablering utifrån ett alltför begränsat underlag.

Bakgrund och pågående arbete

Utredning om stärkta incitament för utbyggd vindkraft

Regeringen beslutade den 7 april 2022 att en särskild utredare (Ulrika Liljeberg, kommunstyrelsens ordförande (C) i Leksands kommun) ska lämna förslag som stärker kommunernas incitament att medverka till utbyggnad av vindkraft, i syfte att klara klimatomställningen och den ökade elektrifieringen av samhället (dir. 2022:27). Utredaren ska bl.a.

- lämna förslag till system för att kompensera dem vars omgivning påtagligt påverkas av vindkraftsutbyggnad

- lämna förslag för att ge kommunerna stärkta incitament att medverka till utbyggd vindkraft
- redovisa möjliga insatser, utöver stärkta incitament, som stärker kommunernas förmåga att stödja utbyggnad av vindkraften
- säkerställa att förslagen inte påverkar skatteområdet
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2023.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande redovisas under följande rubriker:

- Regeringens lagförslag
- Ersättning till kommuner och andra aktörer.

Regeringens lagförslag

Regeringen föreslår i propositionen att en kommun på begäran ska ta ställning till om en viss plats kan tas i anspråk för vindkraft eller inte. Utskottet kan konstatera att det i motionerna 2021/22:4664 (M), 2021/22:4647 (SD), 2021/22:4657 (C) yrkande 1, 2021/22:4661 (KD) yrkande 1 och 2021/22:4665 (L) yrkande 1 yrkas avslag på regeringens förslag. Utifrån de delar som utskottet har till uppgift att beakta delar utskottet den uppfattning som framförs i de nyss nämnda motionerna. Utskottet förordar därför att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker regeringens lagförslag i propositionen i de delar som berör näringsutskottets beredningsområde och samtidigt tillstyrker nämnda motionsyrkanden i motsvarande delar.

Ersättning till kommuner och andra aktörer

I motionerna 2021/22:4657 (C) yrkandena 2 och 3, 2021/22:4636 (V) och 2021/22:4661 (KD) yrkandena 2 och 3 förordas tillkännagivanden som på olika sätt gäller ersättning till kommuner, fastighetsägare och närboende vid en vindkraftsetablering. Utskottet har vid ett flertal tidigare tillfällen, senast i februari 2022 (bet. 2021/22:NU11), avstyrkt förslag om att införa olika system för ersättning till de områden och regioner där vindkraft etableras. Därtill noterar utskottet att regeringen har tillsatt den utredning om att stärka incitamenten för utbyggd vindkraft som aviseras i propositionen, och att utredningen ska redovisas sitt uppdrag senast den 31 mars 2023. Utredningen ska bl.a. lämna förslag dels till system för att kompensera dem vars omgivning påtagligt påverkas av vindkraftsutbyggnad, dels för att ge kommunerna stärkta incitament att medverka till utbyggd vindkraft.

Mot den bakgrunden ser utskottet ingen anledning för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av förslagen i motionerna och föreslår därmed att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker de nämnda motionsyrkandena.

Stockholm den 5 maj 2022

På näringsutskottets vägnar

Jennie Nilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jennie Nilsson (S), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Bäckström Johansson (SD), Helena Lindahl (C), Birger Lahti (V), Alexander Christiansson (SD), Mathias Tegnér (S), Camilla Brodin (KD), Åsa Eriksson (S), Arman Teimouri (L), Eric Palmqvist (SD), Anders Frimert (S), Elisabeth Björnsdotter Rahm (M), Niels Paarup-Petersen (C), Lorentz Tovatt (MP) och Hanif Bali (M).

Avvikande meningar

1. Regeringens lagförslag (S, V, MP)

Jennie Nilsson (S), Mattias Jonsson (S), Birger Lahti (V), Mathias Tegnér (S), Åsa Eriksson (S), Anders Frimert (S) och Lorentz Tovatt (MP) anför:

Vi delar regeringens bedömning om att regleringen av kommuners ställningstagande till vindkraft behöver förtydligas för att främja en hållbar utbyggnad av vindkraft. Därmed står vi också bakom regeringens lagförslag som innebär ett tidigt kommunalt ställningstagande till vindkraft. Vi föreslår därför att miljö- och jordbruksutskottet tillstyrker regeringens lagförslag i propositionen i de delar som rör utskottets beredningsområde och samtidigt avstyrker motionerna 2021/22:4664 (M), 2021/22:4647 (SD), 2021/22:4657 (C) yrkande 1, 2021/22:4661 (KD) yrkande 1 och 2021/22:4665 (L) yrkande 1 i motsvarande delar.

2. Ersättning till kommuner och andra aktörer (C)

Helena Lindahl (C) och Niels Paarup-Petersen (C) anför:

Klimatomställningen kommer att kräva mer el vilket innebär att efterfrågan på elenergi kommer att öka i Sverige. Den ökade efterfrågan kräver att politiken skapar rätt förutsättningar för att kraftigt öka den svenska elproduktionen. För att möta ett ökande elbehov kommer en utbyggnad av vindkraften att vara central. Samtidigt kan vi konstatera att en stor del av vindkraftsansökningarna får avslag av kommunerna. Vi menar därför att incitamenten för att bevilja fler ansökningar behöver förbättras.

Vi har i det föregående ställt oss bakom utskottet förslag till miljö- och jordbruksutskottet om att avstyrka regeringens lagförslag i de delar som rör utskottets beredningsområde. Vi anser att regeringens nuvarande förslag inte kommer att leda till en nödvändig utbyggnad av vindkraften och annan energi, eftersom förslaget inte omfattar frågan om ersättningsformer. En ersättningsform som vi menar bör införas är en regionalisering av fastighetsskatten för industri- och elproducerande fastigheter. Därtill anser vi att den nyligen tillsatta utredningen om stärkta incitament för utbyggd vindkraft behöver få arbeta brett och bli färdig så att ett samlat förslag kan läggas fram till riksdagen som inkluderar samtliga kraftslag. Vi menar därför att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen med ett nytt förslag om det kommunala ställningstagandet om vindkraft som inkluderar nya ersättningsformer för markägare och närboende vid en vindkraftsetablering. Vi ser att ett sådant förslag egentligen borde omfatta ersättningsformer för markägare och närboende vid etablering av all ny kraftproduktion.

Vi förordar därmed att miljö- och jordbruksutskottet tillstyrker motion 2021/22:4657 (C) yrkandena 2 och 3.

3. Ersättning till kommuner och andra aktörer (V)

Birger Lahti (V) anför:

Elen spelar en avgörande roll i klimatomställningen, och givet det framtida ökande behovet av förnybar elproduktion till ett rimligt pris är vindkraften det bästa sättet att bygga ut en säker, snabb och förnybar energiproduktion. Samtidigt möter nyetablering av vindkraft ett lokalt motstånd. För att möjliggöra en snabb utbyggnad av både land- och havsbaserad vindkraft behövs det, enligt min mening, bättre incitament genom att gynna den kommun och de boende i närområdet där vindkraften ska byggas. Jag vill därför se snabba åtgärder i närtid för att skapa bättre incitament för kommuner som säger ja till etablering av vindkraft. Jag delar således inte regeringens bedömning i propositionen om att ett system för kompensation till dem vars omgivning påtagligt påverkas av utbyggnad behöver utredas ytterligare. I stället behöver regeringen skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag om ekonomisk kompensation till de berörda. Ett sätt är att lagstifta om en vindkraftspeng där en del av varje producerad kWh vid vindkraftsetablering går till den kommun där vindkraften byggs. Jag anser att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag om en lagstadgad vindkraftspeng där en andel av exempelvis varje producerad kilowattimme vid vindkraftsetablering går till den kommun där vindkraften byggs eller har byggts.

Jag förordar därmed att miljö- och jordbruksutskottet tillstyrker motion 2021/22:4636 (V).

4. Ersättning till kommuner och andra aktörer (KD)

Camilla Brodin (KD) anför:

Vindkraften har en viktig roll i omställningen till ett fossilfritt energisystem och det är min uppfattning att tillståndprocesserna måste bli betydligt snabbara. Samtidigt har vindkraftsprojekteringar under en följd av år skapat djupa klyftor mellan människor ute i landets kommuner. Jag delar således regeringens uppfattning om att det behöver utredas hur kompensation och incitament ska utformas för att minska konflikterna. Till skillnad från regeringen anser jag dock att frågan om incitament för fastighetsägare och kommuner behöver vara klar innan frågan om kommunens tillståndprocess ändras för att det ska bli ett rättssäkert system. Jag anser därför att ett system för kompensation för de fastighetsägare som påverkas av vindkraftsetablering behöver tas fram. Ett förslag för ett sådant system skulle kunna vara att de som bor nära ska få rätt till ersättning för sänkta fastighetsvärden eller en option på att sälja fastigheten till den som ska bygga vindkraftsanläggningen samt en årlig ersättning för störningen. Vidare anser jag att det behöver tas fram incitament för kommuner att tillstyrka vindkraftsetableringar. Det skulle t.ex. kunna göras genom att

delar av den skatt som en vindkraftspark genererar hamnar i kommunen i stället för där företaget har sitt säte.

Jag förordar således att miljö- och jordbruksutskottet tillstyrker motion 2021/22:4661 (KD) yrkandena 2 och 3.

Särskilda yttranden

1. Ersättning till kommuner och andra aktörer (SD)

Mattias Bäckström Johansson (SD), Alexander Christiansson (SD) och Eric Palmqvist (SD) anför:

Vi har i det föregående ställt oss bakom utskottets förslag om att avstyrka ett motionsyrkande om en regionalisering av fastighetsskatten för industri- och elproducerande fastigheter. Mot bakgrund av utskottets resonemang vill vi i detta särskilda yttrande dock samtidigt påminna om att vi tidigare under innevarande riksmöte framhållit att regionernas ekonomi behöver stärkas genom en regionalisering av fastighetsskatteintäkterna från bl.a. industri- och energifastigheter och elproduktionsenheter (bet. 2021/22:NU11). Vi ser emellertid i detta sammanhang inget skäl för miljö- och jordbruksutskottet att tillstyrka något av motionsyrkandena.

2. Ersättning till kommuner och andra aktörer (MP)

Lorentz Tovatt (MP) anför:

Jag har i det föregående ställt mig bakom utskottets förslag om att avstyrka ett motionsyrkande om en regionalisering av fastighetsskatten för industri- och elproducerande fastigheter. Mot bakgrund av utskottets resonemang vill jag i detta särskilda yttrande dock samtidigt framhålla att min uppfattning är att regioner som bidrar med värdefull elproduktion bör få behålla delar av detta värde och jag vill därför påminna om att jag tidigare ställt mig bakom motionsyrkanden om att regionalisera fastighetsskatten på vatten- och vindkraftverk (bet. 2021/22:NU11). Jag avser att fortsätta följa frågan för att vid behov återkomma till den, men ser i detta sammanhang inget skäl för miljö- och jordbruksutskottet att tillstyrka något av motionsyrkandena.